

УДК 378.015.31:172.15]:796.5

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Горбенко М.І., Лой Б.І.

ДНВЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

В статті розглядаються особливості національно-патріотичного виховання студентської молоді у процесі її залучення до спортивно-оздоровчого туризму, як важливого чинника формування та зміцнення здоров'я в системі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи вищого навчального закладу. В статті зроблено акцент на військово-фізичному вихованні, визначено взаємодію військово-фізичне виховання і туристсько-спортивної підготовленості студентів. Виявлено пріоритетні напрями роботи в даній галузі.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, військово-фізичне виховання, студенти, фізична культура, спортивний туризм.

Постановка проблеми. Умови сьогодення висувають перед суспільством України вимоги щодо формування активної, різнобічно розвиненої, патріотично налаштованої особистості. В процесі формування професійної готовності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на перший план виходить виховна складова освіти, зокрема національно-патріотичне виховання у взаємозв'язку з військово-фізичною підготовленістю.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує безпосередня загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та порушення територіальної цілісності України, виникає нагальна потреба переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностях [3, с. 4].

Основна ідея реалізації виховної функції вищого навчального закладу полягає в мотивації громадської активності студентської молоді, що є запорукою небайдужості як до сьогодення, так і до майбутнього. Найкращою мотивацією до суспільної діяльності є почуття гордості за свою країну, співпереживання за минуле, співпричетність до творення її сьогодення та майбутнього, тому патріотичне виховання студентської молоді є пріоритетом політики в Україні. Процес національно-патріотичного та військово-фізичного виховання є важливою складовою національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема національно-патріотичного виховання досліджується в працях українських вчених: Л.А. Безкоровайної [1], А.П. Коноха [6], Т.З. Маланюк [7], Н.С. Пангелової, Б.П. Пангелова [8], Н.В. Коляди, [5] та інших.

В контексті вивчення семантики (походження) поняття «національно-патріотичне виховання» в контексті сучасних дискусій виявлено відсутність єдиних термінологічних підходів до його визначення.

Автори статті схильні до визначення поняття згідно трактуванню Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді [3; 10], а саме:

Національно-патріотичне виховання – це комплексна система діяльності органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освіт-

них закладів, інших соціальних інститутів щодо формування молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу і готовності до виконання громадянських та конституційних обов'язків [3, с. 2].

Важливим компонентом національно-патріотичного виховання студентської молоді в вузі є заняття фізичною культурою та спортивним туризмом.

Засоби фізичної культури, зокрема спортивний туризм за своїми ефективними впливами на процес виховання студентської молоді здатні вирішити проблему формування у майбутніх громадян патріотичного мислення, активної громадянської позиції, реалізації її в практичній діяльності.

Мета статті – визначення закономірностей організаційно-методологічних засад національно-патріотичного виховання студентської молоді у процесі їх залучення до спортивно-оздоровчого туризму під час навчання в вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Метою національно-патріотичного виховання є сприяння виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу молоді.

Патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, водночас патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них: принцип національної спрямованості; принцип самоактивності і саморегуляції; принцип полікультурності; принцип соціальної відповідальності; принцип історичної і соціальної пам'яті; принцип наступності та взаємозв'язку поколінь.

Нині набуває актуальності багатоаспектна проблема національно-патріотичного та військово-фізичного виховання, головним завданням якого є набуття студентською молоддю соціального досвіду, готовності до виконання громадянських, конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу.

Результативність національно-патріотичного виховання великою мірою залежить від того,

наскільки ті чи інші форми та методи виховної діяльності стимулюють розвиток активності, свідомості, цілеспрямованості, самоорганізації, самоорганізації. Як свідчить аналіз сучасної виховної практики діяльності вищого навчального закладу, у контексті сучасних тривожних подій активізується громадянська позиція студентської молоді.

Система національно-патріотичного виховання безпосередньо пов'язана з обороноздатністю держави, освітою, культурним та духовним розвитком суспільства. Віддзеркалюючи соціальний, економічний, оборонний, культурний і духовний потенціал української держави, національно-патріотичне виховання студентської молоді виступає як особлива, історично зумовлена форма соціальної практики, яка містить ідеологічні, навчально-методичні, програмно-нормативні, теологічні та організаційно-педагогічні складові, покликани задовольнити потребу суспільства у національно-патріотичному вихованні молоді на національних традиціях українського народу.

Державний підхід до проблеми національно-патріотичного виховання визначається Указом президента України від 13.10.2015 р. № 580 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей і молоді» [6, с. 2], «Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді» [3, с. 10], постановами Кабінету Міністрів, та міністерств оборони, освіти, культури та іншими державними установами владної вертикалі.

Навчальний процес у вищому навчальному закладі є основною ланкою професійного становлення студентів. Тому принципово важливо поєднувати теорію і практику, з найбільшою ефективністю передавати студентам необхідний обсяг знань навчити їх самостійно працювати над собою, вміло користуватися набутими знаннями [8, с. 37].

Сьогодні незаперечним є той факт, що важливими аспектами оновлення фізичного виховання повинні стати інноваційні підходи, спрямовані на усунення основних причин, що породжують деформоване ставлення до загальнолюдських цінностей фізичної культури, зокрема формування здорового способу життя у підростаючого покоління.

Національно-патріотичне значення спортивного туризму, як одного з видів фізичної культури і спорту реалізується в багаторічній підготовці туристів-спортсменів, охоплює загальну і спеціальну туристську підготовку: фізичну, технічну, тактичну, психологічну, топографічну.

Заняття спортивним туризмом сприяє удосконаленню загальної і спеціальної фізичної підготовленості особистості, які необхідні майбутнім фахівцям. Удосконалення таких спортивних якостей як витривалість, сила, швидкість, спритність відбувається під час тренувального процесу з подальшим використанням їх в змаганнях та в проведенні залікових туристичних походів [2, с. 119].

Особлива роль у навчально-виховному процесі відведена організації туристичних маршрутів з активним способом пересування та залучення студентів до занять фізичною культурою і туризмом. Треба організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб студенти самостійно розробляли маршрути туристських походів враховуючи вікові особливості учасників, але

при цьому намагалися якомога глибше донести місцевий колорит, красу рідної природи, її відновлювальні та оздоровчі властивості. В цьому і полягає національно-патріотичне ставлення до майбутньої професії [1, с. 24].

Тісний зв'язок спостерігається між фізичним здоров'ям і психологічним станом молоді. Фізичне, духовне та психічне загартування відбувається паралельно та здійснюється на заняттях із фізичної культури, через участь студентів у роботі спортивних секцій, під час спортивних змагань, туристичних походів, зльотів. Учасники туристичного походу забезпечують життєдіяльність туристичної групи в автономних умовах, кожен учасник походу має орієнтуватись на місцевості, долати перешкоди, обладнати табір, готувати страву, ремонтувати спорядження і одяг, надавати першу медичну допомогу.

В спортивному туризмі представлені всі види виховання, серед яких національно-патріотичне виховання, яке дуже актуальне в нашій країні. Учасники походу зустрічають на маршруті багато історичних пам'яток, які свідчать про минуле українського народу (від Трипільської культури, княжої доби, часів козаччини, пам'яток війн минулого століття), відвідують музеї, вкладають посильну допомогу в підтриманні пам'ятних місць в належному стані.

Спортивний туризм є невід'ємною складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом їх залучення до участі у туристичних походах різної складності, та змаганнях з техніки спортивного туризму. Спортивний туризм є важливим засобом сприяння підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої проблеми взаємного спілкування, дружніх стосунків між народами и зміцнення миру.

Фізична культура і спортивний туризм реалізують різноманітні спортивні, оздоровчі, рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції. Головна особливість спортивного туризму полягає в тому, що він, на відміну від більшості інших видів спорту, не потребує відносно великих матеріальних видатків. По-перше, розвивається в існуючому природному середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки та проведення туристсько-спортивних заходів та зведення спеціальних споруд для їх проведення; по-друге, матеріально-технічне та організаційне забезпечення зазначених заходів в значній мірі здійснюється силами та засобами самих туристів; по-третє, вже склалася і діє громадська система підготовки та підвищення кадрів, яка з мінімальними видатками з боку держави може й надалі ефективно функціонувати [5, с. 63].

Організаторами забезпечення реалізації концепції національно-патріотичного виховання студентів вищого навчального закладу є: вчена рада університету; деканати та кафедри; куратори академічних груп; профспілкова організація студентів; студентська академічна рада; студентські громадські організації; бібліотека університету; загально університетська газета, музей університету, спортивний клуб.

Досвід роботи зі студентами Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди показав зацікавлення студентів та позитивні результати організації фізичного виховання студентів, а саме в напрямку спортивно-оздоровчого туризму. Багато років у вузі проводяться одноденні та багатоденні туристичні походи, в яких беруть участь сотні студентів різних факультетів. У виховному процесі туристичної діяльності в центрі уваги знаходяться різні форми планових і організованих туристичних походів: вело подорожі, подорожі на човнах лижні походи, проведення різноманітних флеш-мобів та акцій національно-патріотичного спрямування. Щорічно відбуваються туристичні зльоти, присвячені Всесвітньому дню туризму. В програмі зльоту проводяться різноманітні змагання: розбивання табору, подолання смуги перешкод, велотуризм, водний туризм, конкурси рибалок, грибників, конкурс приготування національної страви, конкурс художньої самодіяльності та інші.

Кожного року студенти нашого вузу проходять літню навчальну практику на правому березі Канівського водосховища, в урочищі Бучак, мальовничому куточку України. На березі Дніпра на заповідних землях Трахтемирівського культурно-історичного заповідника, багатого історією від Трипільської культури до наших днів. Під час проходження практики студенти не тільки займаються виконанням завдань спортивної тематики, але й під час подорожей знайомляться та вивчають історію рідного краю.

Традиційними стали проведення спортивних змагань, туристичних акцій, велопробігів вшанування пам'яті викладачів, які віддали викладацькій роботі в вузі 20-30 років свого життя.

Всі заходи спортивної направленості, які відбуваються в вузі пов'язані з спортивно-туристською діяльністю відбуваються в прямому взаємозв'язку з національно-патріотичним та військово-фізичним вихованням, покликаним формувати майбутніх фахівців, патріотів України.

Висновки. Національно-патріотичне виховання засобами спортивного туризму, спираючись на мотивацію та ідеали особистості, формує дієве соціально культурне середовище, яке виховує звички здорового способу життя, наслідування позитивного досвіду та історичної пам'яті українського народу, почуття гордості за їх досягнення. Набуття вмінь та навичок спортивного туризму визначають рівень патріотичної свідомості майбутніх педагогів. В сучасних умовах, значно зросла роль і значення патріотичного виховання, це передбачає його більш глибоку і послідовну диференціацію, ґрунтовну і всебічну розробку у відповідності з тими конкретними завданнями практичного характеру, що покладаються на сучасну молодь у процесі навчання в вузі.

Обґрунтовано ефективність патріотичного виховання, яке значною мірою залежить від спрямованості навчально-виховного процесу форм і методів його організації, від повноти реалізації усіх його складових.

Забезпечення реалізації концепції національно-патріотичного виховання студентів вищих навчальних закладів здійснюється через різні форми пізнання рідного краю, його природи, історії, культури та усвідомлення важливих підходів до цінності власного здоров'я для подальшого розвитку особистості та її внеску в розбудову держави.

Список літератури:

1. Безкоровайна Л.А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму-знавства в вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л.А. Безкоровайна. – Запоріжжя, 2018. – 40 с.
2. Василенко С.М. Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання дітей та молоді в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/old_m_Natural/Vznu.../129-135.pdf
3. Зігунов В.Н. Военно-прикладное значение видов спортивного туризма / Зігунов В.М. // Молодий вчений. – 2018. – № 42. – С. 118-121.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді від 16.06 2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.knpu.gov.ua/16062015\(2\).doc](http://www.knpu.gov.ua/16062015(2).doc)
5. Коляда Н.М. Національно-патріотичне виховання студентської молоді в умовах ВНЗ : ДНПБ імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – С. 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.lib/iitta.gov.ua/704514\(1\)\(Збірник остаточний. pdf\)](http://www.lib/iitta.gov.ua/704514(1)(Збірник%20остаточний.pdf)).
6. Конох А.П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму в вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / А. П. Конох. – К., 2007. – 42 с.
7. Маланюк Т.З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи : монографія / Т. Маланюк. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. – 304 с.
8. Пангелова Н.Є. Теоретико-методичні засади туристсько-краєзнавчої роботи у вищих навчальних закладах. навч.-метод. посібн. / Н.Є. Пангелова, Б.П. Пангелов. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2015. – 202 с.
9. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 роки від 13.10.2015 № 580 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/dokuments3342015-19131>

Горбенко Н.И., Лой Б.И.

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ СРЕДСТВАМИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Аннотация

В статье рассматриваются особенности национально-патриотического воспитания студенческой молодежи, в процессе их приобщения к спортивно-оздоровительному туризму, как важнейшему источнику формирования и укрепления здоровья, в системе физического воспитания и спорта в учебно-воспитательном процессе высшего учебного заведения. В статье акцентировано внимание на национально-патриотическое воспитание, определено взаимодействие военно-физического воспитания и туристско-оздоровительной подготовки студентов. Выявлены приоритетные направления работы в данной отрасли.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, военно-физическое воспитание, студенты, физическая культура, спортивный туризм.

Gorbenko M.I., Loy B.I.

SHEI «Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda
State Pedagogical University»

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS BY MEANS OF SPORTS TOURISM IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Summary

The article considers the peculiarities of national-patriotic education of students in the process of their familiarization with sports and health tourism as the most important source of formation and strengthening of health in the system of physical education and sport in the educational process of higher education institution. The article focuses on the national-patriotic upbringing, defines the interaction of military-patriotic upbringing and tourist and health-improving training of students. Priority directions of work in the given branch are revealed.

Keywords: national-patriotic education, military-patriotic education, students, physical culture, sports tourism.